

Znanstveni skup "IV. lateranski koncil: događaj koji je promijenio Europu" (Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 20. 11. 2015.)

Znanstveni skup *IV. lateranski koncil: događaj koji je promijenio Europu* jedino je zbivanje kojim se u Hrvatskoj obilježio jubilej zasjedanja jednoga od najvažnijih koncila srednjega vijeka. Upriličen je 20. studenoga 2015. na Hrvatskome katoličkom sveučilištu, upravo na dan kada je prije osam stoljeća održana druga sjednica spomenutoga koncila. Organizaciju skupa preuzeli su Odjel za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, Odjel za povijest i Odjel za hrvatski latinitet Hrvatskih studija te Katedra crkvene povijesti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatska franjevačka provincija svetih Ćirila i Metoda. Osamnaest znanstvenika s više hrvatskih i inozemnih institucija svojim su izlaganjima analizirali utjecaj koji je koncil provedbom odredbi ostvario u crkvenoj organizaciji, teologiji, sudstvu, pravu, obrazovanju, kulturi, srednjovjekovnome društvu te su ujedno otvarali i nove moguće teme istraživanja.

Nakon pozdravne riječi rektora Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željka Tanjića te predstavnika drugih institucija zaslužnih za organizaciju samoga događaja skup je otvorila Jadranka Neralić plenarnim izlaganjem *Lotario dei conti di Segni, Inocent III. (1198. – 1216.)* kojim je predstavila Inocenta III., inicijatora i središnju osobu koncila. Program je nastavljen izlaganjima koja su obrađivala važnost koncila s povijesne i teološke perspektive.

Izlaganja prve sekcije skupa iznosila su promjene koje je koncil uveo u pravnu kulturu srednjovjekovlja. Ratko Radišić predstavio je IV. lateranski koncil u svjetlu razvitka crkvenoga prava u klasičnome dobu od 12. do 16. stoljeća (*IV. lateranski koncil u kontekstu razvoja crkvenog prava*). Tomislav Popić u svome se izlaganju usmjerio na analizu pro-

vedbe zaključaka o inkvizicijskome postupku i obvezi vođenja crkvenih zapisnika u pisanoj formi na crkvenim sudovima te konačno na posljedice tih odredbi na srednjovjekovni sudbeni postupak na crkvenim, ali i na svjetovnim sudovima, na koje su s vremenom prešle navedene prakse (*IV. lateranski koncil i sudski postupak*). Ivan Majnarić u svome izlaganju (*Jedra na vidiku! Piratstvo i idejni koncept papinskog prava ograničenja ovlasti svjetovnog vladara*) analizirao je proces mijenjanja viđenja papinskoga položaja kroz dva primjera piratskoga otimanja crkvene imovine koji su prethodili odnosno uslijedili nakon IV. lateranskog koncila. Majnarić istražuje razliku u tim događajima, koja odražava utjecaj odredbi koncila na papinsko pravo aktivne intervencije u područje ovlasti svjetovnoga vladara.

Druga sekcija sadržavala je izlaganja koja su obrađivala probleme pri provedbi kanonskih odredbi analizom određenih događaja na hrvatskim prostorima. Slavko Kovačić na temelju primjera iz kronike Tome Arhidakona pokazao je koliko je bilo teško - zbog odupiranja gradskoga patricijata - provesti koncilsku odredbu o biranju novih biskupa (*IV. lateranski koncil i biranje novih biskupa*). Temeljem te odredbe konačna se odluka trebala prepustiti katedralnim kaptolima pa je zbog takvih i sličnih poteškoća izbor postupno prelazio u nadležnost papinstva. O kaptolima, ali u kontekstu utjecaja svjetovne vlasti na njih, govorio je Marko Jerković (*Između kralja i crkvene reforme: kanonici u političkom sustavu Arpadovića*). Njegovo je izlaganje obrađivalo problem kraljeve umiješanosti u poslove koji su IV. lateranskim koncilom bili određeni za kanonsku zajednicu. Konačno, kroz odluku koncila o uvođenju veće moralne discipline za monahe te reformiranju benediktinskoga reda Tomislav Galović predstavio je suočavanje Rogovske opatije s potrebom reformiranja (*Pred velikim izazovom: Rogovska opatija u 13. stoljeću*).

Treća je sekcija znanstvenoga skupa u izlaganjima nastavila obrađivati utjecaje

koncilskih odredbi. Igor Razum govorio je o potrebi koju je koncil iznio za obrazovanje klera i pastoralnoj reformi te o njegovome neposrednom učinku (*Via pateret discentibus ad doctrinam: uloga IV. lateranskog koncila u obrazovnoj i pastoralnoj reformi trinaestog stoljeća*). Ivan Botica i Kristijan Kuhar posljedicu kanona koji priznaje druge obrede i jezike u bogoslužjima sagledavaju na primjeru razvoja hrvatskoga glagoljaštva toga doba (*IV. lateranski koncil i hrvatsko glagoljaštvo*). Rudolf Barišić, pokušavajući otkriti razloge nestanka dijecezanske strukture, kao i nespominjanje župa i lokalnih svećenika na području srednjovjekovne Bosne, razmatra ulogu franjevacu i pitanje hereze u srednjovjekovnoj Bosni te potpunu neučinkovitost primjene zaključaka IV. lateranskog koncila na tome području (*Od Laterana do Tridenta – Bosna kao povijesni krajolik bez biskupa*).

Izlaganja posljednjih dviju sekcija skupa pružila su teološki osvrt na IV. lateranski koncil. Daniel Patafta razmatrao je zaključke IV. lateranskog koncila u spisima sv. Franje Asiškoga kroz segment euharistije (*Zaključci IV. lateranskog koncila u spisima sv. Franje Asiškog*). Spisi su prožeti snažnom antiheretičkom notom i predstavljaju odmak franjevačkoga reda od krivovjernih pokreta. Unatoč malenome broju spomena teologa u kanonima Mislav Kovačić poredbenim i koncilskim čitanjem kanona istraživao je poruke koje je koncil uputio teolozima (*Što je IV. lateranski koncil kazao o teolozima?*). Željko Tanjić analizirao je teološki aksiom o nemogućnosti spasenja izvan Crkve, koji se kroz povijest tumačio na razne načine, a koji je po koncilu postao dio kanona (*Extra Ecclesiam nulla salus. Dometi i interpretacije teološkog aksioma*). Važnost odredbe o jednogodišnjoj ispovijedi aktualizirao je Ivica Raguž razmišljanjima Michela Foucaulta o "hermeneutici sepstva" (*Analogija i ispovijed – aktualnost IV. lateranskog koncila*). Valerija Nedjeljka Kovač govorila je o teološkome suprotstavljanju dualističkim herezama naukom o stvaranju (*Nauk o stvaranju prema Dekretu "Firmiter credimus" IV. lateranskoga koncila*). Moralna

je teologija bila područje interesa posljednjih izlaganja skupa. Dok je Tomislav Smiljanić obradio utjecaj koji je koncil ostvario u njezinome razvoju (*Utjecaj IV. lateranskog koncila na neke aspekte moralne teologije*), Pavao Knezović ukazao je na odjeke nekih kanona koncila u priručnicima moralne teologije (*Čudoredne naše bogoslovnice i IV. lateranski sabor*).

Interdisciplinarni karakter ovoga znanstvenog skupa omogućio je da se razni aspekti njegova povijesnog značenja dubinski istraže. Slušatelji su imali prilike čuti vrsne raščlambe problematike koju je pred srednjovjekovno društvo, ali i današnje istraživače, stavio IV. lateranski koncil. Izlaganja koja su na skupu održana, a koja će biti objavljena u najavljenome zborniku, nesumnjivo će doprinijeti boljemu razumijevanju koncila te potaknuti nova istraživanja.

Jelena Pavković